

Η σκιά της σκιάς, Πάκο Ιγκνάσιο Τάιμπο II

Ο Πάκο Ιγκνάσιο Τάιμπο II είναι μυθιστοριογράφος, καθηγητής πανεπιστημίου στο τμήμα Ιστορίας και Ανθρωπολογίας στη πόλη του Μεξικού, όπου η οικογένεια του αναγκάστηκε να μεταναστεύσει κατά τη δικτατορία του Φράνκο, δημοσιογράφος και θεμελιωτής του νέου λατινοαμερικάνικου αστυνομικού μυθιστορήματος. “Η σκιά της σκιάς”, ένα από τα πιο δημοφιλή μυθιστορήματα του συγγραφέα, μπορεί να χαρακτηριστεί ως πολιτικό νουάρ καθώς παρουσιάζει τη κοινωνικοπολιτική κατάσταση της χώρας του Μεξικού μια συγκεκριμένη ιστορική στιγμή χρησιμοποιώντας στοιχεία αστυνομικού μυθιστορήματος(διεξαγωγή μιας έρευνας γύρω από κάποια εγκλήματα). Βρισκόμαστε, λοιπόν, στη πόλη του Μεξικού το 1922 μετά τα μεγάλα επαναστατικά κινήματα. Στο μπαρ του ξενοδοχείου Ματζέστικ τέσσερις φίλοι, που ο καθένας συμμετείχε με έναν ιδιαίτερο τρόπο στην επανάσταση, συναντιούνται κάθε βράδυ για να παίξουν ντόμινο, μέχρι που μια σειρά εγκλημάτων θα τους οδηγήσει στην έρευνα γύρω από αυτά. Οι ήρωες του Τάιμπο δεν είναι ουδέτεροι παρατηρητές των γεγονότων αλλά συμμετέχουν στην εξέλιξη και τη διαμόρφωσή τους. Είναι στην ουσία αντιήρωες, παρουσιάζονται πολλές φορές ως καρικατούρες της κοινωνίας, αδύναμοι να συγκρατηθούν από τα πάθη τους. Οι χαρακτήρες του ενισχύουν το χιούμορ και το κωμικοτραγικό στοιχείο καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας.

Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί κάποια μοτίβα για να ξετυλίξει τη πλοκή του μυθιστορήματος. Η ιστορία και τα εγκλήματα διαπράττονται στον αστικό χώρο του Μεξικού παράλληλα με τη δράση των ηρώων, δεν προηγούνται της αφήγησης, όπως στο αστυνομικό μυθιστόρημα αίνιγμα. Με ιδιαίτερη παραστατικότητα μας μεταφέρει στη καθημερινή ζωή της πόλης χρησιμοποιώντας υπαρκτά σημεία της. Η γραμμικότητα της αφήγησης διακόπτεται καθώς ανά διαστήματα παρεμβάλλονται στιγμιότυπα από το παρελθόν των ηρώων. Το μοτίβο αυτό εμφανίζεται στα κεφάλαια με τίτλο “Ωραίες ιστορίες από το παρελθόν:…”, τίτλος που φέρει μια δόση ειρωνείας καθώς το παρελθόν συχνά δεν είναι όμορφο γι' αυτούς. Η επιστροφή στο παρελθόν χρησιμοποιείται στρατηγικά από το συγγραφέα για να φωτίσει στιγμές του παρόντος στη διαλεύκανση της υπόθεσης των ηρώων. Μας μεταφέρει όμως παράλληλα τον τρόπο με τον οποίο βίωσαν οι αντιήρωες του τα επαναστατικά κινήματα και το πως αυτά επηρεάζουν τη ζωή τους ακόμα. Ένας αντίστοιχος τρόπος για την εξέλιξη της πλοκής μέσω των ηρώων του και την παρουσίαση της κοινωνικής ζωής του παρόντος αποτελούν τα κεφάλαια “Περί βιοπορισμού”. Εκεί ο συγγραφέας παρουσιάζει τη πραγματικότητα και τη καθημερινότητα της πόλης και των κατοίκων της.

Κεντρικό ρόλο στην εξέλιξη της ιστορίας αποτελεί το μπαρ του ξενοδοχείου Ματζέστικ, χώρος καθόλου

τυχαία επιλεγμένος από το συγγραφέα καθώς αντίστοιχα παραδείγματα εμφανίζονται σε πληθώρα αστυνομικών μυθιστορημάτων. Εκεί οι ήρωες συναντιούνται για παίξουν ντόμινο. Μέσα από τη κουβέντα τους διερευνούν την Επανάσταση του Μεξικού και την υπόθεση που ξετυλίγεται μπροστά τους. Στο μπαρ, ενώ οι ήρωες γενικά παρουσιάζονται πολλές φορές ως κοινωνικά εκτοπισμένοι, συμμετέχουν στη ζωή της πόλης όπως και οι υπόλοιποι χωρίς να ξεχωρίζουν με κάποιον ιδιαίτερο τρόπο από αυτούς. Τη στιγμή που βρίσκονται στο μπαρ αποκόπτονται από τη καθημερινότητα και παρουσιάζουν ένα δικό τους κόσμο. Εκεί όλοι είναι επισκέπτες. Απολαμβάνουν τη στιγμή, το χώρο, το παιχνίδι, το ρούμι χωρίς κανένα σκοπό, είναι “ένας χώρος που τους περιβάλλει και είναι κατάλληλος μόνο για να τους περιβάλλει”.¹ Σε αυτό το χώρο οι ήρωες μας αναζητούν την πραγματικότητα μέσα από τη πραγματικότητα, καθώς οι άνθρωποι που βρίσκονται στο μπαρ αντιπροσωπεύουν το σύνολο της κοινωνίας και τις σχέσεις που αναπτύσσονται στις αρχές του 20ου αιώνα στο Μεξικό.

Τέχνασμα του συγγραφέα αποτελεί και το ίδιο το παιχνίδι του ντόμινο που παίζουν οι ήρωες μας στο μπαρ ή σε όποιον άλλο χώρο βρεθούν κατά της διάρκειας της πλοκής όταν δε μπορούν να έχουν πρόσβαση στο αγαπημένο τους μέρος. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ένα τέτοιο κεφάλαιο με τίτλο “Οι ήρωες μας παίζουν ντόμινο και...” κάθε φορά που εισάγει ένα νέο στοιχείο στη σκέψη τους που θα τους βοηθήσει να λύσουν το αίνιγμα. Το ντόμινο παρουσιάζεται ως μία ιεροτελεστία (κάθονται στο τραπέζι τους, ο μοναδικός άνθρωπος που τους πλησιάζει χωρίς ποτέ να τους διακόπτει είναι ο μπάρμαν που τους σερβίρει κουβανέζικο ρούμι και ανάβει το φως τους). Ανάμεσα σε μισόλογα που αφορούν το παιχνίδι, πολλές φορές όμως είναι μεταφορές για την υπόθεση που εξελίσσεται, οι ήρωες ξετυλίζουν τον ιστό της ιστορίας βάζοντας ένα ένα τα κομματάκια στη θέση τους όπως τα ντόμινο. Έτσι μπορούμε να παραλληλίσουμε το παιχνίδι τους με τη διαδικασία ανίχνευσης του μυστηρίου. Οι ήρωες ανασυνθέτουν τα γεγονότα μέσα από μικρές ενδείξεις, θεωρώντας ότι τίποτα δεν είναι τυχαίο και ότι τα πιο ασήμαντα σημάδια παρέχουν τις πιο σημαντικές πληροφορίες όπως οι κινήσεις τους και τα μισόλογα κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, στήνοντας τη πλοκή και εξιχνιάζοντας το μυστήριο με τον ίδιο τρόπο που παίζουν το αγαπημένο τους παιχνίδι στρατηγικής τοποθετώντας τα πλακίδια των ντόμινο βάσει αριθμών.

Ο συγγραφέας καλλιεργεί τη περιέργεια του αναγνώστη, καθώς αποκαλύπτοντας σιγά σιγά τα διαφορετικά στοιχεία και εμπλουτίζοντας τη πλοκή με συνεχώς καινούρια, με αφετηρία έναν φόνο που τον ακολουθούν και άλλοι που σχετίζονται μεταξύ τους, ο αναγνώστης προσπαθεί να οδηγηθεί στην αιτία. Παράλληλα όμως εντάσσοντας τον αναγνώστη ολόενα και βαθύτερα στο σενάριο, στην ίδια τη δράση προσπαθεί να κρατήσει την αγωνία του για το επόμενο βήμα, το επόμενο συμβάν. Με αυτό τον τρόπο, με την εμπλοκή διαφορετικών ιστοριών και τον μεταξύ τους συνδυασμό, τα πάντα είναι ενδεχόμενα. Η αγωνιώδης ένταση δεν επικεντρώνεται αποκλειστικά στον τελευταίο αιφνιδιασμό, αλλά σε όλη τη πλοκή της ιστορίας. Το σημαντικό δεν είναι το ποιος σκότωσε αλλά το γιατί, καθώς συνήθως υπάρχει απόσταση εκτελεστή

---

¹ Kracauer S., 1924, “Η σάλα του ξενοδοχείου”, *Η μάζα ως διάκοσμος και άλλα δοκίμια*, μτφρ. Σαγκριώτης Γ., Πλέθρον, Αθήνα, σ.91

παραγγελιοδότη. Τα κίνητρα που βρίσκονται πίσω από τις δολοφονίες είναι πολιτικά και δεν αποτελούν προσωπικές ιστορίες των ηρώων. Έτσι ο Τάιμπο παρουσιάζει ξανά το βαθύτερο του ενδιαφέρον, την κοινωνικοπολιτική κατάσταση της χώρας και τον τρόπο με τον οποίο αυτή αρθρώνεται στην καθημερινότητα της πόλης.

Βασικό στοιχείο στον τρόπο με τον οποίο γράφει ο συγγραφέας είναι η δημιουργία εικόνων. Ο Τάιμπο μας εισάγει στον κόσμο των ηρώων από την πρώτη στιγμή μέσα από μια σειρά εικόνων που παρουσιάζουν την ιδιαίτερη ματιά τους και όχι μια γενική εικόνα της πόλης της Μεξικού. Οι σκηνές του διαδραματίζονται συνήθως σε υπαρκτά σημεία που παρουσιάζει μέσα από συγκεκριμένες ιστορικές και καλλιτεχνικές παρατηρήσεις όπως η αναφορά γνωστών ονομάτων πολιτικών της περιόδου, δρόμων και κτιρίων, η παράθεση λογοτεχνικών αποσπασμάτων στο λόγο των ηρώων του και η αναφορά σε καλλιτεχνικά κινήματα της περιόδου όπως ο μουραλισμός. Όμως ο βασικός τρόπος του Τάιμπο να δημιουργεί εικόνες και να βάζει τον αναγνώστη στο δικό του κόσμο της ιστορίας δεν είναι η παράθεση ιστορικών στοιχείων αλλά η ίδια δομή της γραφής του, η περιγραφή λεπτομερειών τόσο του χώρου όσο και των αντιδράσεων, κινήσεων των ανθρώπων που υπάρχουν σε αυτόν.

Όπως διαπιστώθηκε σε όλα τα παραπάνω σημεία αυτό που ενδιαφέρει τον συγγραφέα είναι μέσα από το πολιτικό νουάρ μυθιστόρημα να παρουσιάζει τη σχέση του με την ιστορία, ένα τρόπο να ανασυγκροτηθεί μια ιστορική στιγμή στο παρόν. Στο τελευταίο από τα κεφάλαια με τίτλο “Ωραίες ιστορίες από το παρελθόν: Τόμας Βονγκ” μέσω της αφήγησης της προσωπικής ιστορίας του ήρωα του εκθέτει μια δική του θέση για τη διαχείριση της ιστορίας και το ρόλο του ιστορικού. Σκοπός του δεν είναι η νοσταλγία του παρελθόντος, παρόλο που οι ήρωες του κάποιες φορές το αναπολούν, αλλά η διατήρηση της μνήμης και η ιδέα της ιστορικής συνέχειας. Αν υπάρχει κάποιου είδους νοσταλγία, η “μοναδική αληθινή” όπως αναφέρει, είναι για τα πράγματα που δε ζήσαμε. Προσπαθεί μέσα από το μυθιστόρημα του να ακινητοποιήσει συγκεκριμένες στιγμές του παρελθόντος, κάνοντας έναν απολογισμό των προδομένων και ματαιωμένων επαναστατικών κινήματων της περιόδου, να φανερώσει τον ιστορικό τους δείκτη στο σήμερα χωρίς να δημιουργεί αυταπάτες και νοσταλγία για αυτές. Η λύτρωση τους δεν έρχεται ποτέ και οι ήρωες του συνεχίζουν να παίζουν ντόμινο στο αγαπημένο τους μπαρ, παρόλο που ο τίτλος του τελευταίου κεφαλαίου του είναι “Κάποιος κάποια μέρα θα τα διηγηθεί όλα αυτά”. Με αυτό το τρόπο ο Τάιμπο χρησιμοποιεί το πολιτικό νουάρ μυθιστόρημα ως ένα είδος κοινωνικής κριτικής προσπαθώντας να αποκαλύψει το μυστικό μιας κοινωνίας που έχει χάσει τον εαυτό της.²

---

2 Krcauer S.,1924, “Η σάλα του ξενοδοχείου”, *Η μάζα ως διάκοσμος και άλλα δοκίμια*, μτφρ. Σαγκριώτης Γ., Πλέθρον, Αθήνα

